

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 6/2000 vp

Hallituksen esitys laeiksi sotilasoikeudenkäyntilain, yleisistä syyttäjistä annetun lain 9 §:n ja sotilaskurinpitolain muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä syyskuuta 2000 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi sotilasoikeudenkäyntilain, yleisistä syyttäjistä annetun lain 9 §:n ja sotilaskurinpitolain muuttamisesta (HE 100/2000 vp) lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että puolustusvaliokunnan on annettava lausuntonsa lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Jukka Lindstedt, oikeusministeriö

- ylitarkastaja Johanna Karlström, sisäasiainministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Seppo Kipinoinen, puolustusministeriö
- apulaisvaltakunnansyyttäjä Martti Jaatinen, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- prikaatikenraali Ari Puheloinen, Pääesikunta
- sotilaslakimies Juha Lindberg, Läntisen maanpuolustusalueen esikunta.

Lisäksi kirjallisen lausunnon valiokunnalle ovat lähettäneet

- eduskunnan oikeusasiamies Lauri Lehtimaja
- asessori Kaarina Buure-Hägglund, Pääesikunta.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sotilasoikeudenkäyntilakia siten, että syyttäjän tehtävät sotilasoikeudenkäyntiasioissa siirrettäisiin sotilaslakimiehiltä yleisille syyttäjille eli valtakunnansyyttäjän tähän tehtävään määräämille kihlakunnansyyttäjille.

Sotilaskurinpitolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että syyttäjä voisi omasta aloitteesta

taan kurinpitoesimiehen tapaan määrätä esitutkinnan toimitettavaksi sotilasoikeudenkäyntiasiansa. Lisäksi syyttäjä voisi omasta aloitteestaan ottaa tutkintaan määräämänsä asian syyteharkintaansa.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Puolustusvaliokunta, joka on tarkastellut asiaa lähinnä toimialansa kannalta, katsoo, että hallituksen esityksessä ehdotettu järjestely on tarkoituksenmukainen.

Sotilasoikeudenkäyntilaki

Syyttäjälaitoksen kokonaisuudistuksen yhteydessä on painotettu erityisesti syyttäjistön riippumattomuutta ja itsenäisyyttä sekä edellytetty syyttäjätöiden erottamista esimerkiksi poliisin toiminnasta. Yhtä perustellusti voidaan puoltaa sotilassyöttäjien toiminnan erottamista puolustusvoimien toiminnasta. Vaikka syyttäjinä toimivat sotilaslakimiehet ovatkin syyttäjän tehtävissään valtakunnansyyttäjän määräysvallan alaisia, he ovat samalla Pääesikunnan nimittämiä puolustusvoimien virkamiehiä. Sotilasrikoksia koskevien syyttäjän tehtävien siirtäminen kihlakunnansyyttäjille olisi omiaan torjumaan sotilasrikosasioiden tuomioistuinkäsittelyyn kohdistettuja riippumattomuusepäilyjä ja siten edistämään oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista sotilasrikosasioissa.

Rikosasiain uudistettu oikeudenkäyntimenettely vaatii valiokunnan saaman selvityksen mukaan viralliselta syyttäjältä entistä enemmän syyttäjäntaitoa ja -kokemusta. Tätä ammatillista asiantuntemusta nimenomaan syyttäjän tehtävässä voitaneen pitää tärkeämpänä kuin tähän asti painotettua erityistä asiantuntemusta sotilasasioissa. Tarvittava tieto sotilasasioista voitaneenkin hankkia kuulemalla todistajia ja asiantuntijoita. Myös kihlakunnansyyttäjä ja käräjätuomari voivat ajan oloon hankkia kokemusta sotilasrikosasioiden käsittelystä ja sitä kautta erikoistua tähän alaan.

Käytännön näkökulmasta puolustusvaliokunta pitää asiantuntemuksen turvaamisen ohella tärkeänä asioiden ripeää käsittelyä. Tämä on tarpeen jo hallituksen esityksessäkin mainittujen asevelvollisten palvelusajan lyhyiden ja puolustusvoimien erityisolojen takia.

Valiokunta toteaa, että ylempiä upseereja koskevissa syytejutuissa on jo tähän astikin toi-

minut syyttäjänä sotilasorganisaation ulkopuolinen syyttäjä. Oikeusasiamiehen määräyksestä nostettavissa syytejutuissa syyttäjänä toimii aina valtionsyyttäjä. Myös näiden joukossa on ollut usein sotilaallista erityisasiantuntemusta vaativia juttuja.

Sotilaskurinpitolaki

Myös esitykseen sisältyvää sotilaskurinpitolain muutosta siten, että syyttäjä voisi omasta aloitteestaan määrätä esitutkinnan toimitettavaksi sotilasoikeudenkäyntiasianssa, voidaan puoltaa osittain samoilla perusteilla kuin sotilasoikeudenkäyntilakiin ehdotettavia muutoksia. Kuten edellä on todettu, syyttäjä voisi myös omasta aloitteestaan ottaa tutkintaan määräämänsä asian syyteharkintaansa. Nykyisin nämä asiat tulevat lähes poikkeuksetta syyteharkintaan joukko-osaston komentajan toimittamina. Tavoitteena on näiden syyttäjän lisävaltuuksien myötä vahvistaa sotilasrikosten tutkinnan ulkoista kontrollia ja näin lisätä luottamusta tutkinnan puolueettomuutta ja tasapuolisuutta kohtaan.

Puolustusvaliokunta esittää harkittavaksi, voitaisiinko sotilaskurinpitolain 19 §:n 3 kohtaa selventää siten, että siinä yksiselitteisesti puhutaisiin Pääesikunnan tutkintaosaston päälliköstä.

Sotilaslakimiehet

Hallituksen esityksen mukaan sotilaslakimiehen virkoja puolustusvoimissa on nykyisin 21, joista 11 hoitaa syyttäjän tehtäviä käräjäoikeuksissa. Nämäkään sotilaslakimiehet eivät toimi pelkästään syyttäjinä, vaan he hoitavat enimmäkseen muita tehtäviä.

Sotilaslakimiehen toimenkuva on saadun selvityksen mukaan jo nyt laajentunut aiemmasta syyttäjän tehtävän hoitamisesta muun muassa kurinpidon opastajaksi ja vahinkotapausten arvioitsijaksi. Mukaan on tullut myös opetustoimintaa. Sotilaslakimiehet osallistuvat myös aikaisempaa enemmän heidän asiantuntemustaan vaatimaan valmistelutyöhön.

Tulosjohtamisen seurauksena maanpuolustusalueille ja puolustushaaroille on siirtynyt

enemmän toimivaltaa muun muassa henkilöstö- ja kiinteistöasioissa. Tulevaisuudessa myös näihin liittyvät sotilaslakimiesten tehtävät lisääntyvät ja vaativat uudenlaista oikeudellista asiantuntemusta. Heitä tarvitaan myös neuvonantajina poikkeusolojen lainsäädännön soveltamisessa. Tarve lakimiesten panoksen lisäämiseen harjoituksissa, uudenlaisen koulutuksen suunnitteluun, operatiivisen lakimiehen roolin kehittämiseen jne. on suuri.

Puolustusvoimien kansainvälisten tehtävien laajentuessa lakimiehet ovat saaneet hoidettavikseen myös monenlaisia kansainvälisiin toimintoihin liittyviä oikeudellisia kysymyksiä.

Syyteasioiden siirtyessä yleisille syyttäjille puolustusvoimat on varautunut tehostamaan esitutkinnan koulutusta sekä panostamaan aikaisempaa vahvemmin tutkinnan johtamiseen ja ohjaamiseen.

Lausunto

Lausuntonaan puolustusvaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että se puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä edellä todetuin huomautuksin.

Helsingissä 3 päivänä lokakuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Ilkka Kanerva /kok
vpj. Jaakko Laakso /vas
jäs. Klaus Bremer /r
Reijo Kallio /sd
Seppo Kanerva /kok
Juha Karpio /kok
Antero Kekkonen /sd

Reijo Laitinen /sd
Raimo Mähönen /sd
Tero Mölsä /kesk
Lauri Oinonen /kesk
Ismo Seivästö /skl
Anni Sinnemäki /vihr.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja.